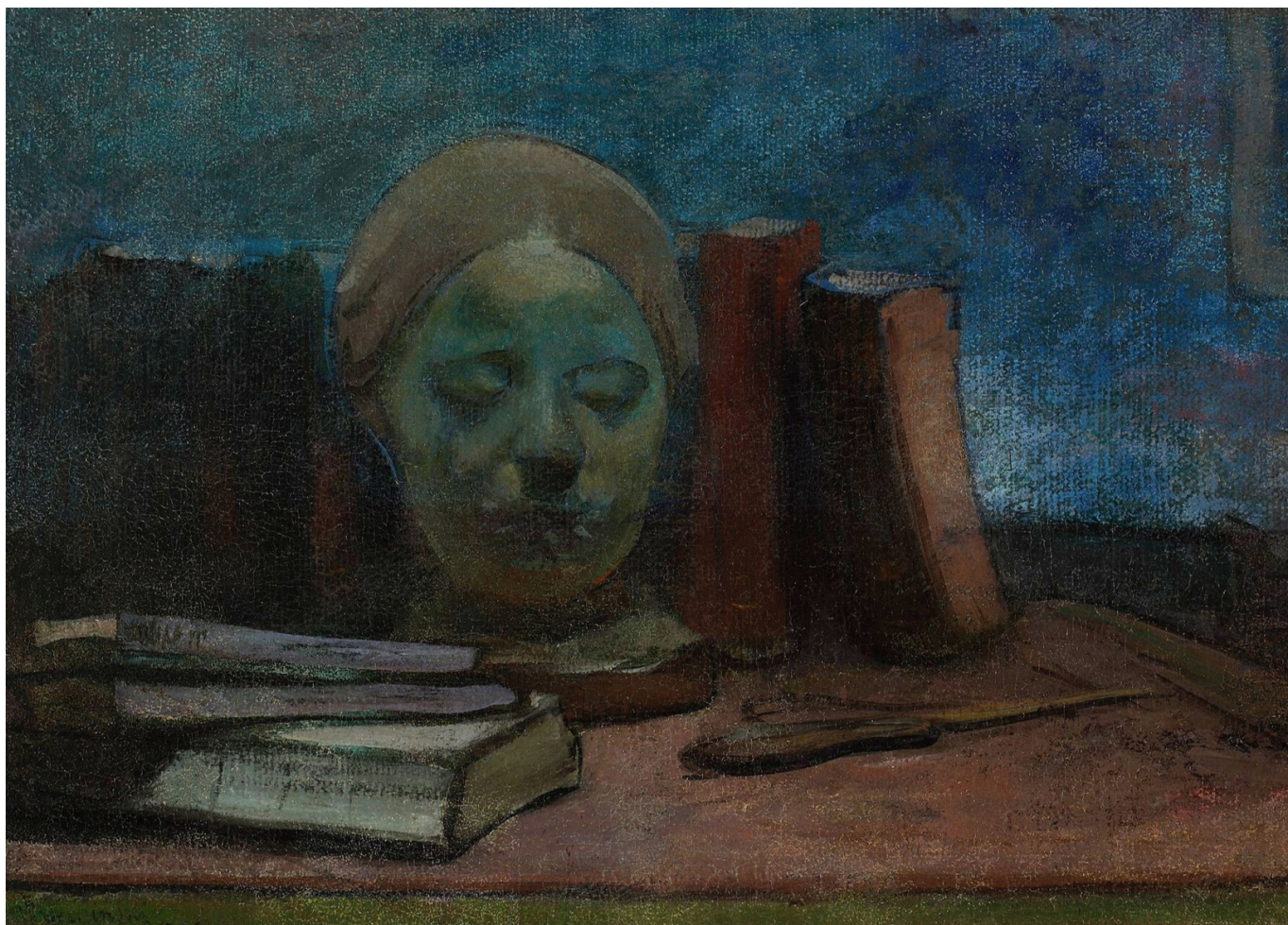

Усі наші діла стануть явними

ЯЦЕК САЛІЙ

17 СЕРПНЯ 2024

Розділ із книжки «Смерть. Воскресіння. Життя вічне», переклад якої вийшов у видавництві «Кайрос» 2004 року.

Владислав Слевінський, «Маска і книжки», близько 1897 року

Пам'ятаю жах, який охопив мене (це було давно, ще коли я ходив на заняття з релігії), коли священник сказав, що на Останньому Суді відкриються всі наші діла — добрі й погані. Замислююся над тим, чи Святе Письмо дає право це стверджувати. Якщо так, постає

проблема: є щось нелюдське в такому відкритті всього того, що ми звикли сором'язливо приховувати навіть від найближчих. Навіть ворогів Господь Бог міг би помилувати від такого приниження, не кажучи вже про тих, що врешті-решт опинилися серед Його друзів!

Добре було б спробувати на наші прийдешні, неземні справи поглянути як на завершення тих духовних процесів, які відбуваються в нас нині. Адже як небо, так і пекло починаються вже тепер: у тому сенсі, що вже тепер починається наша близькість з Богом і відкриття на остаточний сенс; на жаль, уже тепер починається в людині і духовне спустошення. Коли людина переступить межу смерті, напрямок її руху відкриється остаточно й повністю, такою мірою, що ми не можемо собі навіть уявити.

Тож зауважмо, що вже тепер певною мірою виявляються добро і зло, котрі є в людині. Придивімося уважно до цього явища, бо воно кидає нове світло на таємницю людини.

Чому добро і зло часто уникають людських очей, ховаються? Гадаю, причин такої поведінки багато. Добро не любить виставлятися, щоб не втратити своєї істинності; бо воно тоді є справжнім добром, коли робиться заради себе самого, а не заради чогось іншого: наприклад, щоб люди бачили. Людині, яка чинить добро, достатньо, що це бачить Отець всюдисущий. Звернімо увагу на те, що робити добро, щоб люди бачили, чи робити його, щоб бачив Отець небесний, — зовсім різні речі. Адже якщо Сам Отець небесний бачить якесь моє діло як добре, — воно безумовно таким є. Уявімо собі, що пшеничне зерно захотіло б похвалитися перед людьми, як гарно воно проростає: воно б мусило вийти з землі на сонячне світло і всохло б; чи не краще йому залишатися в землі, де Отець небесний не тільки бачить його щасливий розвиток, а й сприяє його зростанню?

Зло приховується зовсім з інших причин. Людина мусила б знищити в собі прищеплену їй Творцем повагу до добра, щоб чинити зло явно й беззастережно. Бо це можливо лише в разі глибокої деградації. Зазвичай зло шукає схованки, наприклад, щоб «з радістю пожерти бідолаху в тайнім місці» (Ав 3, 14). Мало хто мав би сміливість робити це відкрито, на очах у приятелів. Це, звичайно, не далекоглядно, адже від Бога ніхто не сховається: «Нема ні темряви, ані глухої тіні, де б лиходії могли заховатися» (Іов 34, 22). Що з того, що чужоложникові вдається приховати свій гріх від людей? Мудрець говорить: «...а боїться ж бо він лиш людських очей і не знає того, що Господні очі, тисячократно світліші від сонця, за всіма дорогами людськими наглядають та й проникають у таємні закутини» (Сир 23, 19).

Однак і добро, і зло тільки час від часу залишаються прихованими. З зерна, що проростає в глибині землі, досить скоро вийде на денне світло молода пшениця, котра через якийсь час принесе тридцяти-, шістдесяти- або стократний плід. Так само рак, який без мого відома

пожирає мій шлунок або нутроші, рано чи пізно (скоріше, на жаль, рано, ніж пізно) виявиться. Тож запитаймо себе: що є причиною того, що добро або зло, яке я чиню, ніби з мене еманує, має тенденцію виявлятися?

Відбувається щось на зразок того, що добро і зло, які я чиню, стають ніби частиною мене самого. Роблячи добро, я наближаюся до своєї духовної зрілості; зло, яке я роблю, руйнує душу. Адже ні зло, ні добро не є чимось миттєвим, що зникає в ту ж мить, коли припиняється дія. Наші діяння залишають щось, що перебуватиме в нас завжди. Це «щось» пронизує наші звички, мову, наші очі й обличчя; графологи стверджують, що навіть почерк. Недарма обличчя розпусника — не одухотворене, а з очей людини доброзичливої лине якесь тепло.

Ясна річ, ніхто не має права судити людину на підставі її зовнішності. Отець Бейзим, справжній герой милосердя, який повністю присвятив себе прокаженим, був схожий швидше на розбійника, ніж на святого, але кожен його день випромінював святість. Не варто також впадати в самозакоханість, якщо, дивлячись у дзеркало, ми маємо враження, що бачимо шляхетне обличчя. Життя дає чимало прикладів, коли поважний вигляд мають — перепрошую — смердючі егоїсти, бо ж сиве волосся не завжди є гарантією шляхетної поведінки.

**Спасіння полягає в тому, що людина буде просякнута
Божою любов'ю без останку, сама буде цілком варта
любові й любитиме всіх і все, що варте любові.**

А все-таки в цьому щось є: добро і зло не залишаються наглухо закритими в душах, а якось «випромінюються». Недарма одні люди мають репутацію відкритих і послужливих, а до інших важко звернутися з проханням про послугу навіть у великій біді. Так само неможливо без кінця вводити в оману людей своєю поверховою доброзичливістю, котра зникає в момент, коли треба чимось пожертвувати. І рано чи пізно люди відкриють голубине серце, сховане за суворістю й неприступністю. Зазвичай ручка в глечика, яким черпає крутій, у певний момент відривається, а елей праведності впливає на поверхню. Одне слово, вже на цій землі правда про людину відкривається.

Озброївшись інтуїтивним розумінням, у чому полягає це відкриття правди про людину, звернімося до біблійних текстів, де йдеться про повне викриття людини на Останньому Суді. «Тож не судіть нічого перед часом, поки Господь не прийде й не освітить те, що скрите в

темряві, та виявить задуми сердець», — повчає св. Павло (1 Кор 4, 5). «Немає-бо нічого схованого, що не мало б стати явним, ані нічого тайного, що в наявність не вийшло б», — читаємо в Євангелії (Мк 4, 22). В Одкровенні це передано за допомогою образу читання книги, яку людина писала протягом свого життя: «Бачив я і мертвих, великих і малих, що стояли перед престолом, і книги порозкривано; і інша книга розкрита, що є книга життя; і суджені були мертві — з написаного в книгах, по ділах своїх» (Одрк 20, 12). Ще красномовнішим є образ світла і вогню в 1 Кор 3, 13: «Кожного діло стане явне; день бо Господній зробить його явним; бо він відкривається в огні, і вогонь випробує діло кожного, яке воно».

Не треба уявляти собі Господа Бога як людину, котра зовнішнім рішенням публічно викриває таємниці людської особистості. Обітницю висвітлення найглибших таємниць серця треба розуміти, скорше, так: така вже є людська натура, що мірою нашого тривання в добрі або злі відкривається правда про наш внутрішній світ, а в момент остаточного усталення (звичайно, це поза нашою уявою) зовнішність людини ототожниться з внутрішнім світом, і кожен виявить себе таким, яким він є насправді.

«Як же це, — закричить хтось із жахом, — усе вийде на поверхню? Ми станемо немовби зі скла? Жодної таємниці для себе? Це ж негуманно!» Але згадаймо, що нас створено для любові. А в любові ми не вагаємось відкривати перед людьми свої таємниці — навіть ті, які свідчать про нашу слабкість і яких ми звичайно соромимось. Бо любов приймає в коханій людині все, що гідне існування, але водночас допомагає перемогти недобре, зцілити хворе, виправити викривлене. Тож спасіння полягає в тому, що людина буде просякнута Божою любов'ю без останку, сама буде цілком варта любові й любитиме всіх і все, що варте любові. Зникнуть причини, з яких ми цінуємо можливість приховувати різні наші приватні справи. Навіть того зла, що його ми колись припустилися, ми не будемо тоді соромитись, бо воно буде вже переможене. Зло розкаяне, пробачене й замінене ще більшим добром вже не є предметом сорому, бо пам'ять про нього наповнена радістю прославлення милосердя Бога, Який не допустив нашої загибелі.

А що ситуація засуджених буде справді нелюдською — це, на жаль, правда. Нелюдське вже те, що людина чинить зло, ще більш нелюдське — те, що вона триває в ньому. Найбільш нелюдською є ситуація людини, яка безповоротно втратила людську подобу. Все, що втратило свою природну мету, викликає в нас почуття недоречності: потяг, знятий з колій, будинок, де ніхто не живе, збіжжя, котре з чиєїсь вини струхлявіло. А що ж буде, коли мету втратить людина, сенс життя якої — в любові! Всім своїм існуванням вона свідчить про те, що створена для любові, а водночас — повністю закрита перед нею.

Тільки для чого ж звинувачувати Бога в негуманності такої ситуації? Чого ми, власне, хочемо?

Щоб тих, хто створений для свободи, Він робив вільними проти їхньої волі? Або щоб створених для любові зробив нествореними для любові, якщо вони знищать у собі здатність любити? Подивімося самі, які наші претензії до Бога не тільки нелогічні, але й нелюдські: ми б хотіли, щоб Господь ставився до нас радше як до предметів, ніж як до осіб. Бо не можна бути особою задля експерименту: Він створив нас насправді, а не для розваги!

Істота, створена для любові, має в собі, між іншим, природну схильність до повного відкриття назовні. Вже тепер — ми говорили про це вище — вона трансцендентна щодо наших рішень відкриватися. Цілком слушно лякає нас і доля засуджених — хоч би жах сорому через викриття їхнього зла в усій його голій огидності. Єдиний логічний висновок, який з цього можна зробити, — укріпитися в своїх рішеннях жити справді по-людськи і підтримувати такі рішення в інших.

Хотів би згадати ще один біблійний текст. У світлі того, що ми щойно з'ясували, здається, нам буде легше не звертати уваги на антропоморфний підхід до дій Бога, який має місце в цьому тексті:

*Не будь супроти людей облудним,
зважай на уста свої.
Не зносься вгору, щоб не впасти
й не збезчестити своєї душі,
бо Господь твої тайни відкриє
й додолу кине тебе серед громади, —
бо не причастивсь єси до страху Господнього,
і серце твоє облудне (Сир 1, 29-30).*

Важко не почути в цих словах палкого застереження: облиш зло! виривай із себе гріх аж до останнього його коріння!

Якби ми глибше вникли в метафізику самовикриття особи, напевне постали б перед нами цікаві спостереження на тему метафізичного сенсу сповідання гріхів.

/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**